

In het hart geschreven

Voorganger: ds. Regien Smit

Inleiding

Een van de lastige vragen waarmee we in het christelijk geloof worstelen is: wat is nu precies het verschil dat de komst van Jezus heeft gemaakt, zonder te vervallen in standpunten die óf het Jodendom óf het christendom geen recht doen. Misschien denk je nu: oh, zo'n theoretische preek, daar heb ik echt geen zin in! Ik hoop, dat het dat niet wordt. Ik geloof, dat het heel belangrijk is om te weten waar we voor staan, omdat het ons in deze tijd echt helpt om vrijmoedig de eigen koers te volgen zonder andere religies te hoeven bevechten. We hebben het nodig om ons eigen 'ja' te verstevigen en verdiepen, meer dan ons 'nee' tegen anderen.

In de brief aan de Hebreëën is deze vraag het hoofdonderwerp. Deze zondag naderen we het hart van de brief. Dat blijkt ook uit de aanhef van dit deel: de *kern* van mijn betoog is..... en die kern bevat vervolgens drie hoofdstukken.

In het gedeelte van vandaag stelt de schrijver van de brief het oude verbond tegenover het nieuwe verbond, dat hij een beter verbond noemt. Daarmee verschuift de focus van de brief, die eerst zeer diepgaand is ingegaan op van welke bijzondere orde Jezus als persoon en daarmee zijn hogepriesterschap is. Nu gaat het dus om de vergelijking tussen het oude en het nieuwe verbond. En als we niet oppassen, dan zouden we de tekst zo lezen alsof het nieuwe verbond beter is omdat het oude verbond niet zoveel voorstelt. Die fout is regelmatig gemaakt. Toch is het idee van een nieuw verbond óók niet het verzinsel van de christelijke kerk, die niet zoveel opheeft met de Joden. Ook dat wordt wel beweerd, maar ik denk dat we ons dan zouden vergissen. De woorden, die we over dat nieuwe verbond lezen komen rechtstreeks uit het Eerste Testament, namelijk uit het boek Jeremia.

Zou dat eerste verbond onberispelijk zijn geweest, dan had God zijn verbondspartner niet hoeven berispen met de woorden, dat er een nieuw verbond zou komen, zegt de schrijver van de Hebreëënbrief. Het verbond was niet onberispelijk vanwege het feit dat de begunstiger (God) steeds tegen de ervaring opliep dat de begunstigde partij van dat verbond (het volk Israel) het niet in zijn hart wist te sluiten. Dáár lag de kern van het probleem.

Het oude verbond

Oppervlakkig gezien zou je dan concluderen: ach dat oude verbond met al zijn rituelen raakte alleen de buitenkant. Maar dan schiet de andere tekst van vandaag ons te hulp, om ons op dat punt te corrigeren. En dan moeten we ook weer even de diepte in. Het gaat om de parabel van de farizeeër en de tollenaar in het evangelie van Lucas.

Het is ochtend in Jeruzalem. En zoals elke ochtend, vindt in de tempel de liturgische samenkomst van het dagelijkse brandoffer plaats. Dat dagelijkse brandoffer is een zoenoffer, dat nodig is om tot God te naderen. In de parabel beschrijft Jezus twee specifieke mensen, die zich in de verzamelde gemeente

bevinden. De een is een Farizeeër. Hij staat apart, rechtop, zodanig opgesteld, dat niemand in de menigte hem zou kunnen verontreinigen. De ander is een tollenaar. Hij staat ook apart, maar dan achteraan.... ineengedoken, alsof hij weet, dat hij eigenlijk niet binnen mag. Als de dienstdoende priesters goed opletten, jagen ze hem weg. Maar dat gebeurt niet, tot ergernis van de Farizeeër.

Beiden staan te wachten, totdat de rituele handelingen zijn verricht en het brandoffer zichtbaar de tempel vult met rook. Dat is het teken.....! nu mag de gelovige spreken, zijn lof en dank voor Gods genade uitspreken, en vragen wat hem op het hart ligt. Dat gebeurt op zijn Joods, dus hardop.

En dan klinken de woorden van de Farizeeër. Het is geen gebed. Er is geen lofprijs. Er is alleen ergernis, dat minder reine mensen zijn verheven gevoel verstoren. En hij laat dat merken ook! In zijn gebed bekritiseert hij de priesters, die maar iedereen toelaten op deze heilige plek! Gelukkig kan hij zich met zijn woorden van hen distantiëren! God weet, hoeveel meer hij doet, dat de wet van hem vraagt. Een uitzonderlijke Farizeeër, dat moet gezegd worden. Jezus kan deze man alleen zo typeren, als de mensen het kennen. Dus dit is praktijk. In de tempel, als ze al durven komen, horen en zien de mensen hoe sommige Farizeeërs hen openlijk vernederen met hun zogenaamde gebed.

Maar dan verplaatst Jezus de aandacht naar de tollenaar. Daar helemaal achteraan. Voorover gebogen heeft ook hij gewacht, totdat het brandoffer de weg tot God heeft vrijgemaakt. Maar voor zijn gevoel is hij niet waardig om te danken en lofprijzen en God om een gunst te vragen. Hij doet iets heel uitzonderlijks, wat de toehoorders van Jezus zeer zal verbazen. Hij slaat zich op de borst. Dat is raar. Normaal is dit een handeling voor vrouwen, als ze weklagen bij een begrafenis. Mannen doen dit niet. Als ze tot God bidden, houden ze de handen kruislings voor de borst. Maar deze man niet. Hij slaat zich met zijn vuisten op de borst, als gebaar van diepe, diepe vrees en rouw. Hij slaat zich op de plek van het hart. De plek waarvan hij beseft, dat het daar niet goed zit.

Hij stamelt: 'laat de verzoening ook voor mij zijn'..... Hij spreekt daarmee uit, dat hij hoopt, dat de verzoenende werking van het brandoffer in de tempel óók voor hem mag gelden, al heeft hij het niet verdiend.

Jezus is er heel duidelijk over. Aan het einde van de offerdienst gaan de mensen naar huis. Ook deze twee. Daar waar de verzoenende werking totaal voorbij gaat aan degene, die genoeg aan zijn eigen heiligheid had, raakt deze de tollenaar recht in het hart en hij is daarmee gerechtvaardigd. Wat Jezus hier leert is door en door gebaseerd op de rituelen van het oude verbond.

Ik zal een nieuw verbond sluiten, zegt God door Jeremia. Ik zal mijn wetten in hun hart schrijven, en zij zullen mijn volk zijn, en ik zal hun God zijn. Ze zullen me allemaal kennen. Dat wil zeggen: ik zal mij bekennen aan hen, en zij zullen zich bekennen aan mij. De bedoeling van het oude verbond met Israel was tijdelijk in zijn vorm, maar het had zeker niet de oppervlakkigheid van een uiterlijk ritueel. ook in dat verbond is de betrekking tussen God en mens een zaak van het hart. En toch had dat verbond zijn tijd gehad.

Tijdelijk - te exclusief

Waarom? Op de eerste plaats vanwege het feit dat het oude verbond was verbonden met één locatie: de tempel in Jeruzalem. Het aardse heiligdom, waar God zijn volk ontmoette. Aanvankelijk leek dit ze te blijven. We lezen in Handelingen, dat de gemeente van Jezus ook dagelijks in de tempel kwam. Toch ging het op een gegeven moment wringen.

Wat Jezus teweeg had gebracht met zijn dood en opstanding was te groot voor die ene locatie. Het goede nieuws moest overal terecht kunnen komen. In dat opzicht was het oude verbond te exclusief met het ene volk verbonden.

Maar het werk van Jezus ging ook op een ander punt wringen. En dat laat de gelijkenis van vanmorgen heel goed zien. Veel mensen, die Jezus volgden, mochten niet in de tempel komen. Zij voldeden niet aan de wet. Niet alleen tollenaars, maar ook gebrekkige mensen, onreine mensen, melaatse mensen, prostituees, noem ze allemaal maar op. Zij, die niet konden voldoen, stonden erbuiten. Ook in dat opzicht was het oude verbond te exclusief.

De laatste zin in de Hebreeëntekst van vanmorgen moet hard zijn aangekomen. Als de brief gelezen werd vóór de verwoesting van de tempel, dan zal dit met grote schrik gelezen zijn. Maar in het licht van die verwoesting van de tempel, die 70 na Christus heeft plaats gevonden, zijn deze woorden zeer indrukwekkend.

Het nieuwe verbond

God is uit op ons hart. Al vanaf de schepping. Hij heeft zijn naam verbonden aan de mensen, vanaf het allereerste verbond met Noach, en het daarop volgende verbond met Abraham. Dat is niet veranderd. Wat wél veranderd is, is dat wij in plaats van met offers met lege handen worden verwacht om het offer dat Hij zelf heeft gebracht te ontvangen. Daar zit de omkering.

Het nieuwe verbond vraagt dat we tot in het diepst van ons hart geraakt zijn door Jezus. Dat is het enige. Dat is alles. Het kost ons geen geld, geen rituelen, geen opgelegde boetedoening. Het enige wat Hij vraagt is: mag ik je hart hebben? Maar dat is ook meteen het moeilijkste. Want ons hart is ons diepste wezen. Als dat van Hem is, dan zijn we van Hem. Dan staat zijn wet in ons hart geschreven. Ja, die woorden gelden niet alleen voor het volk Israel, in Jezus Christus gelden ze ook voor ons. Dit nieuwe verbond doet alle Farizeïsme teniet. Wij hebben niks te brengen, en zeker niks te vergelijken. Hij heeft het volbracht. Laten we zo dan ook Avondmaal vieren. Met lege handen en een verloren hart, verloren aan Hem..